

KÖNYVISMERET HÁZIDOLGOZAT

Összehasonlító dolgozat

A Keresztyén Bibliai Lexikon és az Irodalmi Alakok Lexikona

Készítette: Darvas Krisztina

Konzulens: Buda Attila

PPKE Kiadói szerkesztő I. évfolyam

Budapest, 2009. május 17.

Dolgozatomban két, témájában, terjedelmében és kivitelében egyaránt igen eltérő lexikon hasonlított össze. Az egyik Tótfalusi István: *Irodalmi alakok lexikona* (a továbbiakban IAL-ként is említem), melynek rendelkezésemre álló bővített kiadása az Anno Kiadónál látott napvilágot 1998-ban. A másik, a *Keresztyén Bibliai Lexikon I-II.* (a későbbiekben KBL-ként is utalok rá), ez utóbbit a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója adta ki 2000-ben (a második kötetet 2004-ben).

Mindkét lexikon a szaklexikonok csoportjába sorolható, azaz egy-egy szakterület (esetleg határterületeik) ismereteinek, fogalmainak címszavakban magyarázott adattára. Elrendezésük betűrendes, így egymástól távol eső fogalmak kerülnek egymás mellé. A fogalmak közötti összefüggést utalók jelzik.

Mindkét lexikon B5 méretű. Azonban borítójuk és kötésmódjuk is különböző, akárcsak a felhasznált papír minősége. A főszöveg előtt és után más-más járulékos részekkel találkozhatunk. A főszöveg – melyet jelen esetekben a szócikkek alkotnak A-Zs-ig –, mindkét kiadványban két hasábosra tördelt, a szócikkek elválasztásában és kiemelésében kisebb különbségek mutatkoznak. A szócikkek terjedelme a *Keresztyén Bibliai Lexikonban* lényegesen terjedelmesebb.

Lényeges különbség mutatkozik a felhasznált papír minőségében. Az irodalmi lexikont újrahasznosított papírra nyomták, ennek színe piszkosszürke, festékfelvevő képességét sem mondhatnánk jónak, így a festékeloszlás nem egyenletes, egyes lapokon jóval vastagabbak a betűk. Ezzel szemben a fehér, minőségi papírra nyomott bibliai lexikkal nyomása kiváló, a festékfelvitel egyenletes, lapjainak tapintása sokkal kellemesebb, simább.

Könyvborító

Az *Irodalmi alakok lexikona* kartonált könyv, ragasztott, terjedelme 416 oldal. Fedele négyszínnyomással és fóliázással készült. Az első fedélen barnás-narancsos színű, duplex technikával készült kép látható, melyen a könyv tartalmával rímelően majd' ötven rajzolt figurát találunk. Vékony, márványos, kék keret övezi a képet, melybe néhol kilógnak az irodalmi alakok a helyükről, így a kék keretbe kerül egy hölgy ernyője, egy úr könyöke vagy éppen néhány fejfedő tolladísze. A szerző, a cím és a kiadásjelzés (aminek a címoldalon van a helye) majdnem pont a kép közepébe került, piros márványos háttérű keretben, ebbe a keretbe egy csizma, kezek lógnak bele. A gerinc és a hátlap a keret színével megegyező márványos kék. A könyv gerincén szerző, cím, kiadás, és a Könyvkuckó logó látható. A feliratok a gerincen vízszintesen olvashatóak, a több mint 2,6 cm-es könyvvastagság ezt már lehetővé teszi. A hátlapon két rajzolt alak tanácskozik, mintha egyikükben Syranót vélném felfedezni.

A *Keresztyén Bibliai Lexikon* műbörkötéses, cérnafűzéses, két kötetes, 788+726 oldal terjedelmű. A kötéstábla barna, márványos műbőr. A borítócímoldalon arany betűs, dombornyomásos technikával került cím a jobb felső részbe, alatta lénia fut a cím mellé díszítőelemként odahelyezett A és Ω betűkig, ez alatt helyezkedik el az A–J (ill. K–Zs) jelzet keretben, illetve a jobb alsó sarokba került a Kálvin Kiadó logója negatívban, kerekített sarkú aranyhátterrel. Bárhogy hangozzék ez a leírás, a borító ízléses, nem hivalkodó. A könyv gerincén a cím vízszintesen olvasható, a könyv vastagsága 4,2 cm. A kötet számának jelzése alatt fut a lénia, az első táblán futó léniaival természetesen egy vonalban. A könyv ára a hátsó borító bal felső sarkába van nyomva, szín nélkül. Az oromszegő látható, jelzőszalag nincsen.

Az IAL fedelének második és harmadik oldala nem nyomott csakúgy, mint a KBL előzéklapjai, illetve ez utóbbi hátsó második kötetének előzékén, a táblához ragasztott oldalon alul, középre zárva található a vonalkód.

A főszöveget megelőző járulékos részek

Címnegyedív

Az IAL szennycímoldalán a szerző és a cím szerepel, verzőja várját. Címoldalon a szerző, alatta a cím, a kiadás (bővített), valamint a kiadó neve és a kiadás ideje szerepel. Sajnos ez a kiadvány nem tesz eleget annak az alapkövetelménynek, hogy a címoldalon szerepeltessük a bibliográfiai hivatkozás öt alapadatát, a kiadás helye nincsen feltüntetve. A copyrightoldal felső részén, a szerző neve után szerepel a © jel, és utána nincsen évszám feltüntetve. De ott a mű címe újra, és hogy bővített, új kiadás. Itt egy évszám, ami egyezik a címlapon szereplő dátummal. Tehát már vagy az első kiadás évében megjelent a bővített kiadás, vagy hibásan csak az új kiadás dátumát szerepeltetik. A copyrightoldal alján található a kolofon, az ISBN számmal, a kiadó és felelős kiadó nevével, a tipográfia, nyomda és a nyomda felelősének feltüntetésével.

A KBL szennycímoldalán csak a cím szerepel, a kötet száma nincs feltüntetve, verzőja várját. A belső címoldalon a cím (szintén kötettség nélkül), alatta a kötet szerkesztője, a kiadó, a kiadás helye és ideje, valamint a kiadó logója található. Ezen a ponton tűnik fel az az érdekesség, hogy a pillanatnyilag nálam lévő *Keresztvény Bibliái Lexikon* I. és II. kötete más időpontban készült, ami talán lexikonok esetében nem is nagy ritkaság. A címlap adatai szerint az első kötet 2000-ben, a második pedig 2004-ben készült. A copyrightoldal várját.

Egyéb, a főszöveget megelőző járulékos részek

Az IAL-ban a főszöveget megelőzően, a címnegyed után az első páratlan, azaz 5. (illetve v.) oldalon találjuk *Az olvasóhoz* címet viselő járulékos részt. Érdekesség a római oldalszámozás, mely utal rá, hogy ez a bevezető szöveg nem a főszöveg része. A római számmal jelölt, vágási oldalra kizárt pagina felett lénia fut. Ebben a részben eltér a szöveg tördelése a főszövegétől, ez ugyanis egy hasábos, sorkizárt, míg a főszöveg a későbbiekben két hasábos. Ebben a részben általános ismertető olvashatunk a könyv tartalmáról (ez egy olyan betűrendes mű, mely nem írókat és költőket, hanem az általuk teremtett figurákat tartalmazza – ide értve azokat a valós személyeket is, akik irodalmi alkotások szereplői), a szerző által használt jelzésekről, illetve a nem hagyományos betűrendbe sorolásról (a legismertebb, a magyar köztudatban leginkább elfogadott alak).

A KBL-ban a szerkesztő előszava olvasható, mely a lexikon megjelenésének körülményeit, általános tájékoztatást és köszönetnyilvánítást tartalmaz. Az előszó verzőja várját. A következő páratlan oldalon a rövidítések jegyzéke található, elsőként a szerzők nevének rövidítése (itt találkozhatunk először a szerzők nevével), ezt követi a rövidítések jegyzéke. Ez utóbbinak a Szerzők és szerkesztők kézikönyve szerint az apparátusban, azaz a főszöveget követő járulékos részen ajánlatos

elhelyezni. Mégis nem tartom elhibázott dolognak az előrehelyezést, így gyorsan megtalálható.

Oldalszámozás

Mindkét lexikon főszövege, ahol a szócikkek olvashatóak, külön oldalszámozott, arab 1-gyel kezdődik – az amerikai gyakorlat szerint –, ténylegesen a könyvek 9. oldalán. Míg az irodalmi lexikon esetében a szerkesztő élt az alternatív lehetőséggel (a római számzással) a főszöveget megelőző járulékos rész esetében, addig a keresztyén lexikonban egyáltalán nincs pagina ezen a szakaszon. Azonnal hozzá is teszem, hogy jogosan, hiszen a címnegyedben soha nem tüntetünk fel paginát, és elhagyhatjuk ott, ahol technikai vagy esztétikai okok indokolják – jelen esetben az előszó, vákát és mutató oldalairól van szó. A három-négy, egymást követően paginázatlan oldal kerülése pedig csak a főszöveggel kapcsolatban olvasható.

Az IAL az élőlábban hozza az oldalszámot. A pagina vágási oldalra zárt alul, felette lénia fut. A oldal tetején szintén lénia található (e fölött olvasható az oldalon utolsóként elkezdett címszó ugyancsak a vágási oldalon), ez az alul-felül lénia megoldás túlvonalkázottá teszi az oldalakat.

A KBL-ban az oldalszámokat az élőfejben, középben találjuk, nagy gondolatjelek közé zárva. Az lénias élőfejben jobb és bal szélre zárva is címszó olvasható, talán ez indokolhatta a gondolatjelek használatát, de mivel a címszavak fettelek és a távolság is elegendő szerintem a gondolatjelek szükségtelenek.

Élőfej

Az élőfej, a könyv oldalainak felső szegélyén szalagszerűen elhelyezkedő szövegsor, melyet mindkét lexikon esetében lénia egészít ki, segíti az olvasót a tájékozódásban, hogy hamarabb megtalálja a keresett szöveghelyet. Az általános gyakorlat szerint páros oldalon az első címszó, páratlan oldalon pedig az utolsót közöljük.

Ezt a gyakorlatot követi az irodalmi lexikon, a korábbi oldalon már megkezdett címszavakat pedig zárójelben hozza.

A KBL estében ennek túlbiztosítása történt, hiszen minden oldalon két címszó is van az élőfejben. Mivel gyakoriak az igen hosszú szócikkek (pl. Egyiptom 13 hasáb), sokszor előfordul, hogy hosszan csak az oldalszám változik az élőfejben. A dupla címszó melletti érv viszont, hogy ezzel nagyban növeli az egyes oldalak szimmetriáját (amit a középre zárt pagina sem befolyásol), és ez jól eshet esztétikai érzékünknek. Az élőfejben szereplő szócikkek betűtípusa és mérete egyezik a szövegbetű típusával, és a szócikkekhez hasonlóan félkövér.

Lénia

Mint már említettem korábban, az irodalmi lexikon főszövegében, a szövegtükör alatt és felett is lénia látható valamennyi oldalon. Mindamellet, hogy ez kissé ketrec benyomását kelti, jelentős formai hibának tartom, hogy a szemközti oldalak léniai szinte sehol sem esnek teljesen egy vonalba, akár 3 mm-es eltérésekkel is találkozhatunk. A lapokat fény felé fordítva az is látszik, hogy az egy lap két oldalán

sem esnek egybe sem alul, sem felül. Az alsó lénia a címnegyedtet leszámítva végigfut a könyvön (tehát ahol pagina is van), a felső lénia pedig csak a főszövegen.

A bibliai lexikon felül futó léniaja a főszöveg oldalain végig fut, páros és páratlan oldalon egy vonalban van, a lap két oldalán tökéletesen fedik egymást.

A főszöveg

A betűrendes szócikket tartalmazó főszöveg mindkét könyvben két hasáiban fut. Az *Irodalmi alakok lexikona* valamivel nagyobb, 11 pontos betűvel szedett, a sorokat másfeles sorköz választja el. A bibliai lexikon kisebb, 10 pontos betűkkel dolgozik, sorköz nélkül. A eltérő kezdőbetűs szócikket elválasztandó, és a tájékozódást könnyítendő, az ábécé betűi félkövéren kiemelve, ezek jelzik, hogy a szócikkek éppen milyen betűvel kezdődnek (persze az előfejtésben előforduló szócikkek közül azért könnyebb tájékozódni, hogy hol is tartunk). Míg az IAL a hasáboiban, balra zártan helyezi el az ábécé félkövér, text méretű (20 pontos) betűit, előtte 36, utána 18 pontos térközöt hagyva. A KBL az ábécét két cicerós (24 pont), ugyancsak félkövér betűkkel emeli ki, ezek azonban nem a hasáboiban fordulnak elő, hanem vízszintesen az oldal közepére vannak zárva, előtte és utána 24 pontos térközöt hagyva. Mivel az egyik csak a hasábot, a másik az oldal törli meg a kiemelt betűvel, így a két olvasási sorrendje is eltér némiképp. Az irodalmi lexikon hasábjain folyamatosan fentről lefelé haladunk, a *Keresztyén Bibliai Lexikon* esetében, mikor az oldalon az ábécé egy új betűje előtt változik az olvasási sorrend, e fölött a bal, majd jobb hasábot kell olvasnunk, és az ábécé következő betűjével kezdődő szócikk majd újra a bal oldali hasáiban kezdődik. Lehet, ez most kicsit bonyolultnak tűnik, de a gyakorlatban könnyen használható és logikus.

A címszavakat félkövér betűtípussal, és ki-, ill. behúzással emeli ki mindkét lexikon a szöveggörnyezetből. Bár a könyvek alakja megegyezik (B5), mégis eltérő képet mutatnak. Mind a betűk típusa és mérete, mind a hasáboik mérete és távolsága eltér. Az azonban egyezés, hogy mindkét könyv a hasábolás miatt gyakori elválasztásokat kíván, így mindegyikben többször is találunk három, sőt négy egymást követő sor végén elválasztójelet.

Az IAL-ban minden címszó előtt van egy kb. 6 pontos térköz, illetve a fettet címszavak kilógnak a hasáboikból, így különíti el egymástól a szócikket. Egy hasáiban (ami 5,5 cm) 34–36 leütés van. A KBL nagyobb oldaltükörrel dolgozik. Szintén kb. 6 pontos, de nem ki-, hanem behúzással él, és nem hagy térközöt a szócikkek között, azok szedése folyamatos. A kisebb alsó, felső és oldalsó margók miatt a hasáboik szélesebbek (6,8 cm), és köztük kb. fél cm-nyi távolság van mindössze. Mivel a használt betű mérete is kisebb, itt egy hasáb egy sorába kb. 44–46 leütés fér.

Az IAL a fettet címszó után ugyancsak félkövér gondolatjelet tesz, majd ez után kezdi magyarázni szócikkeit. Egyes szócikkekhez szögletes zárójelben fonetikát is ad, kurrens antikva. A művek címét kurziválja, a személyneveket nem emeli ki. A KBL-ban a félkövéren szedett címszavak után, gondolatjel nélkül, következik az egyes szócikkek kifejtése.

Az utalások jelölése is eltérő. Az irodalmi lexikon nyíllal, a bibliai ld. rövidítéssel jelzi, hogy az egyes kifejezésekre melyik más szócikknél keresendő.

A bibliai lexikonban egészen terjedelmesek a szócikkek. Az mindenütt szemet szúr, hogy természetesen rengeteg bibliai hivatkozással van teletűzdelve.

Egyik lexikon sem tartalmaz képeket vagy illusztrációkat, sem táblázatot, térképet.

A főszöveget követő járulékos részek

Az irodalmi lexikont függelék zárja, mely három betűrendes mutatót tartalmaz: a művek, a szerzők és a művek eredeti címe szerinti mutatókat. A függelék címként belső szennycímlapra került páratlan oldalra, ennek verzója várakozik. A következő páratlan oldalon kezdődik a *Művek mutatója*, némi bevezető után. Ebben mindazon irodalmi alkotások szerepelnek, melyek legalább egy szereplőjéről önálló szócikk fordult elő a kiadványban. A műcímek verzállal szedettek. Eztán, szintén páratlan oldalon kezdődően következik a *Szerzők mutatója*. A szerzők vezetéknéve verzállal kiemelt. Végül páros oldalon indul a *Mutató a művek eredeti címe szerint*, a műcímek itt is nagybetűsek, ezt követi kötőjel után a magyar cím antikvával.

A szöveg így a 412. oldal közepéig fut, ezt követően két nyomatlan lap, azaz négy várakozó oldal van. Felvetődik a kérdés, hogy akkor vajon miért került előre a kolofon, vagy a kiadó miért nem használta ki a reklámlehetőséget.

A bibliai lexikon utolsó páratlan oldalán van a kolofon, de érdekes módon nem egy csoportba szedve találjuk az információkat, hanem szépen elosztva, középre zárva. A lap tetején a borító készítője, aztán az ISBN, majdnem a lap közepén a felelős kiadó neve, a lap alján pedig a nyomda és felelőse. A két kötet kolofonja annyiban eltér egymástól, hogy az első kötetről itt kiderül, hogy második kiadás. Az első kötet kolofonja tartalmazza, hogy ez egy második kiadás, és a Zenith nyomda neve alatt a 2000-es évszám is olvasható, mint ahogy ugyanez az adat szerepelt a címlapon is. Mivel ez az egyetlen évszám, így nem derül ki számomra, hogy ez az első vagy a második kiadás időpontja, esetleg a kettő azonos volt-e. A második kötet a Szekszárdi Nyomdában készült, ahogy a címlapból kiderül 2004-ben. A kolofon lapjának verzója várakozik.

Összegzés

A részletes áttekintés után, az eddig leírtakat összegezve megállapíthatjuk, hogy a *Keresztyén Bibliai Lexikon* nemcsak kivitelében (sokkal esztétikusabb), de tipográfiaiilag is jobb munka.

Az *Irodalmi alakok lexikona* esetében a fedélre tett megjelenési adat, a hiányos címlap, a copyrightoldal zavarossága, a léniák eltérő elhelyezkedése a szemközti oldalakon, illetve hogy azonos lapon nem fedik egymást, az egyetlen festékeloszlás, és egy mutató páros oldalra helyezése hibákat találtam.

A *Keresztyén Bibliai Lexikon* estében a várakozó copyrightoldalt, valamint az első kötet második kiadásának dátuma körüli bizonytalanságot hoznám fel hibaként. Furcsának tartom, hogy a szerzők nevével kizárólag a rövidítések jegyzékében találkozunk. Továbbá nekem nem tetszettek a számos helyen előforduló, regényhosszúságú szócikkek, ami a gyors megértést lehetetlenné teszi.

Felhasznált irodalom:

Tótfalusi István, Irodalmi alakok lexikona (bővített kiadás), Anno Kiadó, 1998.

Keresztyén Bibliai Lexikon I-II., Budapest, Kálvin Kiadó, 2000.

Gyurgyák János (szerk.), Szerzők és szerkesztők kézikönyve, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

<http://www.bdtf.hu/konyvtar/informaciokereses/dokumentum.htm>

<http://lexikon.katolikus.hu/>